

Az újszerű és hagyománytisztelő államfő

Novák Katalin első 100 napja

NÉZŐPONT INTÉZET

1 Első száz nap: Közepes ismertség, magas támogatottság

Novák Katalint az Országgyűlés 2022. március 14-én választotta meg Magyarország államfőjének, s május 10-én lépett hivatalba. Az éppen száz nappal ezelőtti¹ beiktatást követően a Nézőpont Intézet áttekintette az elnökszony első száz hivatali napját, megvizsgálta támogatottságát és kísérletet tett népszerűségének magyarázatára.

Magyarországon az államfőt a parlamenti képviselők választják, ugyanakkor ki kell fejeznie a nemzet egységét és képviselnie kell Magyarországot. Fontos kérdés tehát, hogy mit gondolnak róla a magyarok, ezért a Nézőpont Intézet közvélemény-kutatásában² arra volt kíváncsi, hogyan vélekednek Novák Katalin eddigi munkájáról.

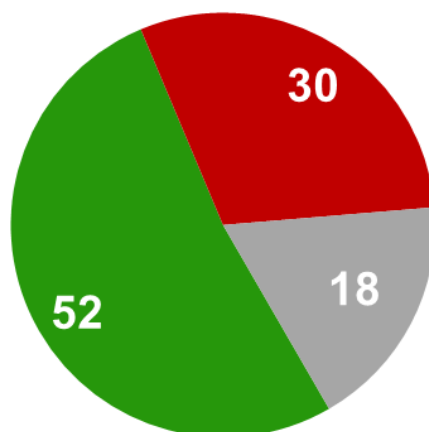
Az ötéves elnöki mandátum első öt százalékánál tartva az államfő személye közepesen ismert, a magyarok 53 százaléka tudja megnevezni név szerint, hogy ki a magyar köztársasági elnök. A tájékozott magyarok körében azonban több mint minden második magyar (52 százalék) gondolja úgy, hogy Novák Katalin összességében az elvárásoknak megfelelően tölti be az elnöki tisztséget, s kevesebb mint minden harmadik (30 százalék) vélekedik ezzel ellenkezőleg.

NOVÁK KATALIN ELNÖKSÉGE MEGFELEL A MAGYAROK ELVÁRÁSAINAK

KÉRDÉS: Ön szerint Novák Katalin összességében az elvárásoknak megfelelően tölti be az államfői tisztséget? *(az államfő személyét ismerő válaszadók körében)*

■ inkább igen ■ inkább nem ■ NT/NV

Mindez azt jelenti, hogy egyrészt a baloldal Novák-ellenes kampánya nem volt sikeres, másrészt ismertsége növelésével még támogatottsága is növekedhet. Szimbolikus lépései, kommunikációs üzenetei, tematikus hangsúlyai joggal remélik ugyanis a társadalom túlnyomó többségének pozitív fogadtatását.

2 Újszerűség és a hagyományok őrzése

Novák Katalin magas népszerűsége két tényezőre vezethető vissza: újszerűségére és hagyománytiszteletére. Népszerűségének növelési lehetősége is e kettősség további kihasználásában rejlik, amelyekkel a vele nem ellenséges társadalmi csoportokban ismertebbé válhat.

Az új államfő újszerűsége megkérdőjelezhetetlen. Novák Katalin fiatal, nő és a gyermeknevelés mindennapos kihívás számára. Mindhárom tulajdonság egyedivé teszi az eddigi magyar köztársasági elnökök között, bizonyos értelemben az államfőkkel szembeni kliséket is felülírják. A három újszerű tulajdonság egyben meg is alapozza Novák Katalin magas társadalmi támogatottságát, hiszen a családos átlagemberek mindennapos gondjait ismeri és meg is éli családanyaként. Az államfő az elmúlt száz napban – de már előtte, miniszterként és államtitkárként is – elegánsan használta ki az újszerűségében rejlő kommunikációs lehetőséget.

Az alábbiakban népszerűségének azonban másik fontos eleméről, az államfői hagyományok követésének stratégiájáról lesz szó. Az elnökasszony nem vett át minden elődjétől minden szokást, de minden elnökségből integrált egy-egy olyan jellemzőt, amely meghatározta az államfők tevékenységét, és amelyet pozitívumként lehet kiemelni az adott elnöki ciklusból. Tetteiben a rendszerváltás óta teremtett államfői hagyományok aktualizálása is tetten érhető. Már Áder János szerepfelfogásában is felismerhetők voltak az elődei által teremtett pozitív elnöki karakterjegyek³, azonban Novák elnöksége alatt ez az integratív szerep maga is tartós hagyománnyá válhat.

2.1 Közvetlenség – Göncz Árpád nyomában

A közvetlen államfői karakter hagyományteremtője Göncz Árpád, „mindenki Árpi bácsija” volt. A rendszerváltozás utáni első, választott köztársasági elnök plebejus arculatát – a baloldali sajtó segítségével – tudatosan képviselte és építette, amely aktív politikai szerepvállalása ellenére magas népszerűséget hozott számára. A tudatosságra jellemző, hogy 1994-ben úgy fogalmazott: „Azt hiszem, én vagyok az átlagmagyar. A középérték. Felülről, alulról nézve.”⁴ A minden alkalommal demonstratívan kimutatott közvetlenség a kilencvenes években újszerű volt.

Ez a nyitottság nem minden elnökre volt jellemző, azonban Göncz Árpád után Novák Katalin személyében ismét közvetlen államfője van Magyarországnak. A korábbi elnökökkel szemben jobban kihasználja az online kommunikációs csatornákat, 150 ezer fős követőtáborral rendelkező Facebook-oldalán, illetve több mint 40 ezres Instagram-profilján szinte napi rendszerességgel tesz közzé elnöki és magánéleti tevékenységével kapcsolatos tartalmakat. Elődeivel ellentétben családjával kapcsolatos eseményeket is megoszt a nyilvánossággal, közös nyaralásról osztott meg képet édesanyjával⁵ és lányával⁶, vagy éppen arról tudósított, hogy családja egy új háziállatot

fogadott örökbe.⁷ A köztársasági elnök olyan közösségi programokon való részvételről is közvetített az elmúlt 100 napban, amelyeknek nem volt formális politikai vonatkozása. Falmászással népszerűsítette például a testmozgást a kihívás napján⁸, cigány szakkollégista fiatalokkal tekintette meg a Bosch-kiállítást⁹, meglátogatta a dinnyetermesztőket Drávaiványban¹⁰, vagy éppen Karácsondon keresett fel egy helyi boltot üzemeltető hölgyet, aki levélben gratulált köztársasági elnöki kinevezéséhez.¹¹ Az online térben mutatott közvetlensége mellett is önazonos tudott maradni, ami nagyrészt annak köszönhető, hogy nem változtatott korábbi imázsán: megőrizte a közösségi programokban aktívan résztvevő családját, illetve a családokat képviselő politikai képét.

2.2 Nyilvános hitvallás – Mádl Ferenc öröksége

Mádl Ferenc államfői szerepfelfogását jelentősen meghatározta a nyilvánosság előtt is felvállalt keresztény hite és etikai neveltetése. Mintegy 50 katolikus, államfői programon vett részt öt éves elnöki ciklusa alatt.¹² Katolikusként részt vett többek között a Reformátusok a Közéletben Alapítvány ifjúsági konferenciáján is, ahol megfogalmazódott az a mondat, amely államfői szerepfelfogásának is jelmondata lehet: „a keresztény hit a legszemélyesebb közügy.”¹³

Az első száz nap számos eleme utal arra, hogy Novák Katalin szerepfelfogásában is kulcsszerepet játszik hitének nyilvános felvállalása és gyakorlása. Beiktatása istentisztelettel kezdődött, s ez volt az első alkalom, mikor katolikusok, reformátusok, evangélikusok és a zsidó felekezet tagjai közösen kérték Isten áldását az államfőre. Novák első írásos interjújában kiemelte hitvallásának abban játszott szerepét, mikor a jelölés elfogadása előtti önvizsgálatot tartott: „(...) csak a családommal beszéltem, és azt sem titkolom el, hogy hitvalló reformátusként az Úristenhez fordultam még iránymutatásért.”¹⁴

Számos vallási vonatkozású programon vett részt hivatalba lépése óta. Többek között meglátogatta a Názáreti Nővérek Általános Iskoláját, ahova elkísérte a piarista rend tartományfőnöke is¹⁵; erdélyi püspökök áldásával megnyitotta a szentendrei Skanzenben felépített új Erdély Tájegységet¹⁶; Kovács Gergely gyulafehérvári katolikus érsekkel közösen utaztak Erdélybe¹⁷; ahol templomszenteléseken vett részt¹⁸; vendégül látta őt Kató Béla református püspök és felesége¹⁹; kárpát-medencei református püspökökkel találkozott a Római Katolikus Székesegyházban²⁰; részt vett a Berliini Imareggelin²¹; és a világ minden kontinenséről érkező, a politika iránt érdeklődő keresztény fiataloknak tartott előadást a Nemzetközi Katolikus Törvényhozók Hálózatának nyári egyetemén.²² Szintén az első száz nap eredménye, hogy a nyári diplomáciai szünet után Novák Katalint a Vatikánban fogadja majd Ferenc pápa.

2.3 Első számú nagykövet – Schmitt Pál példája

Az államfő reprezentatív funkciójához hozzátartozik, hogy képviselje a magyar államot külföldön és itthon, diplomaták és politikai vezetők előtt. Schmitt Pál másfél éves elnökségét például – európai parlamenti képviselői és sportdiplomata múltjának, évtizedes NOB-tagságának is köszönhetően – a magyar álláspont nemzetközi képviselete határozta meg legjobban, s már államfőjelölti beszédében is ezt a célt tűzte ki maga elé: „Magyarország diplomáciai súlyának növelését – mint az ország első számú nagykövete – meghatározó feladatnak tekintem.”²³

A mostani államfői ciklus kezdetén felértékelődött az „első számú nagykövet” szerepe, hiszen háború tört ki egy szomszédos államban, amire korábban csak Göncz Árpád hivatali ideje alatt volt példa. Novák Katalin háborús nemzetközi és gazdaságpolitikai közegben kezdte meg államfői ciklusát, ami a korábbiaknál is nagyobb diplomáciai feladatok elé állította őt. Az elnökasszony politikai karrierjét a Külügyminisztériumban kezdte, két évig Martonyi János miniszteri tanácsadója, majd egy évig a frankofón ügyekért felelős miniszteri biztos volt. „Első számú nagykövetként” nem véletlen, hogy első útja a szomszédos konfliktust eltérően megítélő Lengyelországba vezetett, ahol találkozott Andrzej Duda lengyel államfővel és Mateusz Morawiecki lengyel miniszterelnökkel²⁴, és ahol a békepárti kormányzati külpolitikával összhangban ítélte el az orosz agressziót, felszólalt az „ezer éves barátság” nevében, valamint az egység jegyében közösen szólították fel az Európai Bizottságot az uniós pénzek kifizetésére.²⁵

Az szinte hivatali kötelességnek tekinthető, hogy az államfő a határon túli magyarokkal aktív kapcsolatot ápoljon, amely a diplomácián is messze túlmutat. Ebből a szempontból jelentős eseménynek számítottak találkozói Kelemen Hunorral, az RMDSZ elnökével.²⁶ Az azonban igazi diplomáciai teljesítmény, hogy ezt követően a közép-európai államfők bukaresti találkozásán a magyarbarátságára nem mindig hangsúlyosan figyelő román elnökkel is találkozott.

Az első 100 aktív napon számos egyéb fontos találkozót bonyolított le, többek között Berlinben fogadta őt Frank-Walter Steinmeier német szövetségi elnök, akivel a több mint egyórás négy szemközti beszélgetésen szóba kerültek többek között a brüsszeli szankciós csomag negatív hatásai is.²⁷ Találkozott még Miloš Zeman cseh államfővel, Petr Fiala cseh kormányfővel, Borut Pahor szlovén elnökkel és Robert Golob szlovén miniszterelnökkel, a Bukaresti Kilencek csúcstalálkozó ismét alkalmat adott arra, hogy találkozzon a lengyel elnökkel, illetve – ahogy már említettük – Klaus Johanniss román államfővel. Brazíliai útja során megbeszélést folytatott Jair Bolsonaro elnökkel, amely során kereskedelmi kérdésekről, jövőbeli együttműködésről és gazdasági kapcsolatokról beszéltek.²⁸

2.4 Politikán túli értékek képviselése – Sólyom László követése

Sólyom László elnöksége abban különbözött elődeitől, hogy önálló tematikával jelentkezett.²⁹ Kitüntetett figyelmet szentelt a környezetvédelemnek, mely téma a pártpolitikai szempontok felett áll, ezért egyben erősítette az államfő pártatlan karakterét. Nem volt teljesen előzmény nélküli a zöld ügy felkarolása, hiszen Sólyom a nyolcvanas évektől környezetvédelmi mozgalmak tanácsadója, a Bős-Nagymarosi vízlépcső megépítése ellen kampányoló Duna Kör alapító tagja volt.³⁰ Elnöksége alatt gyakran jelent meg környezetvédelemmel kapcsolatos rendezvényeken³¹, és nevéhez kötődik a zöld elnökök hálózatának létrehozása is.³²

Novák Katalin hasonló, a politikán túli értékek mellett köteleződött el. Elnökségében új elemnek számít, hogy az elnökasszony 5 pontban elnöki programot is hirdetett.³³ Ennek első elemét nem meglepő módon a családok támogatása jelenti: „hogyminden vágyott gyermek megszülethessen és biztonságban felnevelkedhessen, hiszen jövőnk a gyermekekben van.” Novák Katalinnak nemcsak szakmai előélete, de magánélete is meghatározó, hiszen nagycsaládos anyaként és családokért felelős tárca nélküli miniszterként egyszemélyben járult hozzá, hogy célzott családtámogatási rendszer jöjjön létre, amelyen keresztül a GDP több mint 6 százalékát, azaz mintegy 3500 milliárd forintot fordított a magyar kormány a családokra.

A második pontot a nők szabad kiteljesedésének támogatásaként nevezte meg. Az olyan szimbolikus események, mint például a Hungarian Business Leaders Forum női tiszteletbeli elnökének fogadása³⁴, arra enged következtetni, hogy ez az államfői téma aktívan velünk marad majd 100 nap után is.

Harmadik pontként az elesettekért való fellépést fogalmazta meg. Ebbe az irányba mutat, hogy személyesen jelent meg egy ukrán csatorna adománygyűjtő műsorában³⁵, vagy hogy beteg gyermekeket látogatott meg a kórházban gyereknapon.³⁶

Negyedik pontként a tehetséges fiatalok támogatását nevezte meg. Az ezt támogató tevékenységre példa, hogy a STIPI ösztöndíjprogram keretén belül három napot töltött el személyesen a programban résztvevő fiatalokkal³⁷, vagy hogy részt vett a Virtuózok V4+ tehetségkutató műsor forgatásán.³⁸

Ötödik pontként egy általános kívánságot fogalmazott meg a „még jobb, szebb, békésebb, gazdagabb és biztonságosabb élet” reményében, amelyben Novák államfői szóhasználatának visszatérő elemeként tűnik fel a „mosolygós Magyarország” szóösszetétel. Az elnökasszony nemcsak programot vázolt fel, de kinyitotta annak lehetőségét, hogy önálló márkát építsen a személyes karakterével is összhangban álló jelszóval.

2.5 Autonómia, ellenzékiesség nélkül – Áder János útja

Pártkötődés nélküli államfő – a baloldali sajtó sugalmazásával ellentétben – a rendszerváltozás óta nem volt Magyarországon. Göncz Árpád az SZDSZ ügyvivő testületének tagja volt, Mádl Ferenc az Antall-kormány minisztere, Sólyom László rövid ideig az MDF országgyűlési képviselője, Schmitt Pál a Fidesz alelnöke, sőt – Göncz Árpádhoz hasonlóan – képviselő és az Országgyűlés elnöke is volt, Áder János pedig megválasztása előtt a Fidesz alelnöke, frakcióvezetője és az Országgyűlés elnöke is volt. Ebben az értelemben az a tény, hogy Novák Katalin is korábban a Fidesz alelnöke volt, nem jelent novumot, inkább hagyománykövetésnek számít.

A pártkötődésnek azonban kétféle államfői hagyománya alakult ki Magyarországon. Az egyik a Göncz-féle hagyomány, amelyben az elnök a rendelkezésre álló kommunikációs és közjogi eszközök segítségével foglalt állást a pártok közötti küzdelmekben. 1990 és 1992 között hét alkalommal vétózta meg a kormányfő személyi kinevezési, illetve felmentési indítványát, amire az MSZP-SZDSZ kormányzása alatt már nem volt példa. 1990 és 1994 között hét törvényt küldött az Alkotmánybíróságnak normakontrollra, míg a szocialista-liberális kormány ideje alatt egyet sem.³⁹ Politikai vétóival pedig a kormánykoalíció belüli vitákban egykori pártja, az SZDSZ kezdeti érvelése mellett foglalt állást.⁴⁰

A másik hagyományt képviseli Áder János, aki pártpolitikusból vált államfővé. Mivel korábbi pártja adta a kormányfőt, érthető, hogy nem ellenzékiént viselkedett. Ugyanakkor autonómiájához sem fűződik kérdés: 10 éves mandátuma alatt összesen 44, a kormánytöbbség által támogatott törvényt kifogásolt. Megválasztása előtt úgy fogalmazott: „Ha száz jó törvényt kapok, százat írok alá. Ha száz rosszat, százat küldök vissza az Országgyűlésnek.” Novák Katalin első nagy interjújában⁴¹ idézte elődjének ezen mondatát, jelezve, hogy ennek szellemében igyekszik majd eljárni. Az első száz napban Novák Katalin nem élt sem alkotmányossági, sem pedig politikai vétóval, ennek ellenére nem adta jelét annak, hogy száz nappal korábban megfogalmazott autonóm államfői szerepfelfogásán változtatott volna.

Áder hivatali idejének ugyanezen szakaszában mindössze öt törvényt küldött vissza az Országgyűlésnek, amelyekben azonban tartalmi kifogásai nem, csupán technikai-eljárási kifogásai voltak az államfőnek. Novák a kata-törvény módosításának módja kapcsán fogalmazott meg kritikus véleményt, azonban a törvény alkotmányosságában és a jogalkotói szándékban nem talált kivetni valót. Az Alaptörvény tizenegyedik módosítása kapcsán is hangot adott ellenvéleményének, mivel az alkotmánymódosításnak nem látta kényszerítő indokát.⁴² Az Alaptörvény-módosítás esetében azonban az államfőnek nincs lehetősége, hogy visszaküldje az Országgyűlésnek, az Alkotmánybírósághoz pedig csak eljárási hibák esetén lehet fordulni. Összességében Novák eddigi

szerepfelfogása nem ellensúlyi, hanem inkább egyensúlyi pozíciót jelent, az államfő döntését nem befolyásolta sem a kormány, sem a média, sem az ellenzéki pártok nyomásgyakorlása.

<https://www.facebook.com/novak.katalin.official/posts/pfbid02XvmqUHZeQZNqiMR9VDkuekHagEnJcCesntHyaRVdoKxXXmDFez6Akxj1aQSGAEa1> (Letöltés: 2022.08.12.)

³⁹ Szomszéd Orsolya (2005) Államfői jogkörök alkalmazása a gyakorlatban. In:

http://www.poltudszemle.hu/szamok/2005_3szam/2005_3_szomszed.pdf 132-133.

⁴⁰ Kumin Ferenc (2013) Megfontolásra vissza. In: http://phd.lib.uni-corvinus.hu/710/1/Kumin_Ferenc.pdf, 171.

⁴¹ <https://hirado.hu/belfold/cikk/2022/06/09/lanczi-tamas-vendege-novak-katalin-koztarsasagi-elnok-jon-a-het-legfontosabb-48-perce> (Letöltés: 2022.08.12.)

⁴²

<https://www.facebook.com/novak.katalin.official/posts/pfbid023FPqyTDDeiUErfqm1bozteoBmeP4JvcX68ajZa3gYsPqaVwsxLGNMfE3oggg4n3l> (Letöltés: 2022.08.16.)